

Koncepcja klastrów energii oraz prowadzone działania

W Ministerstwie Energii we współpracy z innymi resortami oraz władzami samorządowymi, prowadzone są działania na rzecz promocji oraz rozwoju energetyki rozproszonej. Takie podejście wynika z przyjętego założenia, że energetyka rozproszona będzie odgrywać istotną rolę, w szczególności jako element lokalnego bezpieczeństwa energetycznego. Potwierdza to obserwacja trendów światowej gospodarki, jednoznacznie zmierzających do efektywnego gospodarowania surowcami i miejscowym potencjałem energetycznym.

Prognozy wskazują, że rozwój energetyki rozproszonej może stanowić ważną formułę uzupełniania dostaw energii na terenach słabiej zurbanizowanych i obszarach wiejskich. Szczególnie istotnym elementem są zmiany technologiczne, pozwalające zmniejszyć koszty wytwarzania energii w instalacjach odnawialnych źródeł energii (OZE). W połączeniu z rosnącymi kosztami uprawnień do emisji CO₂ oraz paliw konwencjonalnych inwestycje w rozproszone źródła energii odnawialnej (w szczególności w rejonach oddalonych od tradycyjnych źródeł wytwórczych) stają się coraz bardziej opłacalne. Osiągnięcie w najbliższych latach „grid parity” czyli sytuacji w której odnawialne źródło energii umożliwia dostarczenie energii elektrycznej po koszcie uśrednionym mniejszym lub równym kosztowi nabycia energii w sieci energetycznej w odniesieniu do najbardziej rentownych projektów wiatrowych i PV uzależnione jest od dalszych zmian na rynkach surowcowych oraz od postępu technologicznego w obszarze źródeł wytwórczych OZE. Pozwoli to zwiększyć inwestycje na tych obszarach, co pozytywnie wpłynie również na rozwój klastrów energii.

Rola energetyki rozproszonej została mocno podkreślona w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR), gdzie jest jednym z projektów strategicznych. Zgodnie z nim główny cel to „rozwój wytwarzania energii elektrycznej i ciepła przy wykorzystaniu źródeł odnawialnych (OZE) na potrzeby społeczności lokalnej oraz tworzenie warunków regulacyjnych pozwalających na rozwój lokalnych obszarów zrównoważonych energetycznie – klastrów energii, spółdzielni energetycznych itp.” Co istotne, element klastrów energii, z uwagi na jego przekrojowy charakter, pojawia się w SOR wielokrotnie w kontekście przyszłego rozwoju sektora energetycznego w Polsce.

Koncepcja klastrów energii pojawiła się na przełomie 2015 i 2016 roku, a formalnie definicja klastra energii została wprowadzona do polskiego porządku prawnego ustawą z 22 czerwca

2016 r. o zmianie ustawy o odnawialnych źródłach energii oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 925). Definicja klastra energii została sformułowana bardzo szeroko, tak aby nie ograniczać, a wręcz zachęcać lokalne społeczności do tworzenia indywidualnych rozwiązań dostosowanych do miejscowych potrzeb. Tak więc klastery energii to cywilnoprawne porozumienie, czyli zawarta przez jego uczestników umowa. Mogą nimi być osoby fizyczne, prawne, jednostki naukowe, instytuty badawcze, a także jednostki samorządu terytorialnego. Jej przedmiotem jest wytwarzanie i równoważenie zapotrzebowania, dystrybucja, obrót energią (w tym z odnawialnych źródeł) lub wybrane przez członków klastra poszczególne elementy. Działalność mieści się w ramach sieci dystrybucyjnej o napięciu znamionowym niższym niż 110 kV. Obszar działania klastra nie może przekraczać granic jednego powiatu lub pięciu gmin. Reprezentuje go koordynator, którym może zostać dowolny członek klastra energii lub specjalnie powołana w tym celu spółdzielnia, stowarzyszenie czy fundacja. Jest to zatem porozumienie działających lokalnie podmiotów zajmujących się wytwarzaniem, konsumpcją, magazynowaniem i sprzedażą: energii elektrycznej, ciepła, chłodu oraz paliw. Rozwój idei klastrów energii prowadzi do stabilnych dostaw energii i samowystarczalności energetycznej na poziomie powiatu, gminy czy pojedynczej miejscowości. Ich skuteczność zależy od racjonalnego i efektywnego wykorzystania lokalnego potencjału: innowacji i przedsiębiorczości w tym obszarze. Klastry zwiększają lokalne bezpieczeństwo energetyczne w sposób przyjazny środowisku, a współpraca w ramach ich działalności, pozwala wykorzystać nie tylko miejscowe zasoby ale także sprzyja wdrażaniu najnowszych technologii tam, gdzie są one użyteczne i opłacalne.

Innowacyjna formuła tego rozwiązania polega w głównej mierze na jego elastyczności, dzięki czemu jego uczestnicy mogą budować zindywidualizowany model biznesowy oraz dobrać odpowiednią dla siebie formę prawną jego działalności.

Pomysł wprowadzenia i rozwoju koncepcji klastrów energii w Polsce spotkał się z bardzo dużym zainteresowaniem nie tylko ze strony sektora energetyki rozproszonej, ale przede wszystkim lokalnych społeczności. Dlatego przeprowadzono konkurs, dzięki któremu najlepsze inicjatywy uzyskały Certyfikat Pilotażowego Klastra Energii. Była to doskonała okazja do promocji klastrów energii, uaktywnienia środowisk lokalnych oraz wymiany doświadczeń. Do pierwszej edycji konkursu zgłosiło się aż 115 inicjatyw z całej Polski. Po dokonaniu oceny formalnej oraz merytorycznej zgłoszonych projektów, Ministerstwo Energii

w maju br. przyznało 33 Certyfikaty Pilotażowego Klastra Energii¹. Inicjatyw przybywa, a zainteresowanie rośnie, dlatego przeprowadzono kolejny konkurs. Była to szansa dla tych, którym nie udało się uzyskać Certyfikatu w pierwszej edycji konkursu oraz nowych inicjatyw, które powstały w ostatnim czasie. W ramach drugiej edycji konkursu przyznano również 33 Certyfikaty Pilotażowego Klastra Energii (w ramach II konkursu wpłynęły 84 aplikacje zgłoszeniowe)². Pełna lista Pilotażowych Klastrow Energii dostępna jest na stronie Ministerstwa Energii (link: <https://www.gov.pl/web/energia/pilotazowe-klastry-energii>).

Dalszy rozwój klastrow energii będzie zależeć od sprzyjającego otoczenia prawnego. Dlatego prowadzone są analizy związane z bieżącą działalnością klastrow i na tej podstawie przygotowane zostaną propozycje rozwiązań ułatwiających ich funkcjonowanie.

Klastry energii w przyszłości staną się narzędziem polityki rozwoju regionalnego wykorzystywanym w ramach Kontraktów Terytorialnych. To najczęściej inicjatywy oddolne, które są odpowiedzią na lokalne potrzeby rynku. Właściwa integracja działań w tym obszarze klastrow energii na poziomie regionalnym pozwoli rozszerzyć zakres ich oddziaływania. Jednocześnie przyczyniają się do realizacji krajowych celów OZE i będą wpływać na politykę energetyczną kraju.

Projekt klastrow energii to szansa na tworzenie nowych obszarów aktywności dla działających lokalnie przedsiębiorców oraz wzrostu gospodarczego na terenach objętych ich funkcjonowaniem. Skuteczność zależy od racjonalnego i efektywnego wykorzystania potencjału lokalnie dostępnych surowców energetycznych, odnawialnych źródeł energii, innowacji, przedsiębiorczości w obszarze wytwarzania, przesyłu, dystrybucji, a także zarządzania odbiorem energii. Niezawodność dostaw energii wynikająca z organizacji klastrow będzie miała istotne znaczenie dla tempa rozwoju gospodarczego i społecznego terenów słabiej rozwiniętych, na których pojawiają się trudności z zapewnieniem ciągłości dostaw energii. Niemniej ważna jest także koordynacja techniczna między wytwarzaniem, dostarczaniem

i wykorzystaniem energii elektrycznej przez przedsiębiorców, sektor publiczny i gospodarstwa domowe.

Podjęte działania

Dotychczas przeprowadzono następujące działania w zakresie klastrow energii:

¹ <https://www.gov.pl/web/energia/i-konkurs-dla-klastrow-energii>

² <https://www.gov.pl/web/energia/ii-konkurs-dla-klastrow-energii>

- Promowanie koncepcji klastrów energii (udział w kilkudziesięciu konferencjach, organizacja ponad 100 spotkań, itp.);
- Moderowanie branżowej dyskusji w zakresie modelu funkcjonowania klastrów energii;
- Przeprowadzenie dwóch konkursów dla klastrów energii, w ramach których wyróżniono (certyfikowano) 66 pilotażowych klastrów energii (na łączną liczbę zgłoszeń w konkursie - 199)
- wprowadzenie wsparcia FIT i FIP dla najmniejszych źródeł wytwórczych OZE, w tym głównie dla biogazowni rolniczych, które w dużej mierze są siłą napędową klastrów energii;
- wprowadzenie opustowych rozwiązań dedykowanych dla prosumentów (istotne znaczenie prosumentów w rozwoju koncepcji klastrowej);
- wprowadzenie nowego mechanizmu wsparcia dla rozwoju jednostek wysokosprawnej kogeneracji, w szczególności małych źródeł energii;
- wprowadzenie preferencji dla instalacji OZE działających w ramach klastrów energii w działaniu 1.1.1 POIiŚ (w ramach konkursu złożono 10 aplikacji klastrów na łączną kwotę dofinansowania ponad 360 mln zł, przy łącznej alokacji na zadanie na poziomie 250 mln zł, w tym 50 mln zł w ramach koperty dedykowanej dla klastrów);
- przeprowadzenie dedykowanego konkursu dla klastrów energii w ramach działania 1.6.1 POIiŚ (w ramach konkursu złożono 15 aplikacji klastrów na łączną kwotę dofinansowania około 275 mln zł, przy łącznej alokacji na zadanie na poziomie 250 mln zł).